

إِنَّ اللَّهَ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ

وَأَنْ گاه که ابراهیم و اسماعیل پایه های خانه کعبه را بالا می بردند [گفتند]: پروردگارا! از ما بپذیر، که تنها تو شنوا و دانایی. (سوره مبارک بقره، آیه ۱۲۷)

حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت
معاونت فرهنگی
مدیریت برنامه و محصولات فرهنگی

حاجی با یک چشم پیوند دیرین خود با تاریخ، با ابراهیم و اسماعیل و هاجر، با رسول خدا در هنگام ورود پیروزمندانه به مسجدالحرام، و با خیل مؤمنان صدر اول را مینگرد، و با چشمی دیگر انبوه مؤمنان هم روزگار خود را که هر کدام می توانند دستی برای همیاری و اعتصام جمعی به جبل الله باشند. تدبیر و اندیشیدن در پدیده حج، حج گزار را به این باور قطعی می رساند که بسیاری از آرمان ها و آرزوهای دین برای بشریت، بدون هم افزایی و همدلی و همکاری مجموعه دین داران، به بار نمی نشیند، و با پیدایش این همدلی و همکاری، کید معاندان و دشمنان، مشکل مهمی بر سر این راه پدید نمی آورد. (مقام معظم رهبری علیه السلام، پیام به مناسبت فرارسیدن ایام حج، ۱۳۹۹/۵/۷)

نشریه پیام حج، ویژه حج بیت الله الحرام
سال اول، شماره پنجم، آذر ۱۳۹۹ ه.ش
ربیع الثانی ۱۴۴۲ ه.ق، دسامبر ۲۰۲۰ م، ۸ صفحه

شماره
پنجم

زمزمه خالصانه بنیانگذاران کعبه | درنگی در آیه ۱۲۸ سوره مبارک بقره | ۲

تبیین عارفانه فیض کاشانی از حج | ۳

حجی که پذیرفته نخواهد شد! | ۴

سفرنامه میرزا داوود، وزیر وظایف | ۵

معرفی کتاب | ۸

آیا توسل با توحید عبادی سازگار است؟ | ۲

مثنوی «راهب معبد بهاران» در وصف حج | ۳

پیشنهادهایی برای آگاهی از اهداف حج | ۴

آشنایی با مقام ابراهیم علیه السلام | ۶

توصیه هایی به زائران حج تمتع

یادبود مرحوم حجت الاسلام والمسلمین نجفی روحانی | ۷

پاسخ به شبهات اعتقادی

سازگاری توسل با توحید عبادی

آیا توسل به پیامبر ﷺ و ائمه اطهار علیهم السلام با توحید عبادی سازگار است؟
گفته‌اند: توسل به ارواح مقدسه، نوعی پرستش آن‌هاست، از این جهت با
توحید عبادی، که تنها پرستش خداست، منافات دارد.

پاسخ

نخست باید مفهوم «عبادت و پرستش» را توضیح داد، آن‌گاه به مسئله
«توسل» و اینکه با توحید در پرستش منافات دارد یا ندارد، پرداخت.
عبادت این است که انسان در برابر موجودی خضوع کند که او را خالق
جهان و رازق انسان و بخشنده و بخشاینده بداند و لااقل تصور کند که برخی
از کارهای خدا به او سپرده شده است، چنان‌که مشرکان، چنین تصویری
می‌کردند. این نوع خضوع از آن خداست و شایسته هیچ موجودی نیست و
لذا می‌گوییم: **إِيَّاكَ نَعْبُدُ**؛ «فقط تو را می‌پرستیم» (فاتحه، ۵).
ولی خضوع در برابر موجودی که او را بنده شایسته خدا بداند و هرگز تصور
نکند که او خدای جهان است و یا کسی است که کارهای جهان به او تفویض
و واگذار شده، فقط تکریم و احترام است، مانند تکریم پدر و مادر و تکریم
معلم و استاد و تکریم امیران و رهبران و....

با توجه به این تعریف، توسل، یعنی درخواست دعا از انسان و الامقام،
ارتباطی با پرستش او ندارد، به دلیل اینکه در همین جهان، از همین
انسان‌های والا درخواست دعا می‌شود، حتی خدا امر کرده که به سراغ آن‌ها
برویم و آن‌ها در حق ما استغفار کنند.*

نقطه حساس، تفسیر عبادت است، باید دید نگرش متوسل به پیامبران و
امامان چگونه است؟ هرگاه آنان را بندگان صالح و والای خدا بداند، هر نوع
خضوع درباره آنان، تکریمی بیش نخواهد بود و توسل به آنان جز این نیست
که از آنان بخواهد که در حق او دعا کنند؛ زیرا دعای آنان مستجاب می‌گردد.

* . نساء، ۶۴

جدال احسن، نقد و بررسی شبهات وهابیان، آیت‌الله سبحانی، ص ۴۷-۴۸

درنگی در آیات حج در قرآن

زمزمه خالصانه بنیانگذاران کعبه

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ
السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

و آن‌گاه که ابراهیم و اسماعیل پایه‌های خانه کعبه را بالا می‌بردند
[گفتند]: پروردگارا! از ما بپذیر، که تنها تو شنوا و دانایی.

(سوره مبارک بقره، آیه ۱۲۷)

در کارهایی که با دست انجام می‌گیرد، معمولاً کارگران
در هنگام کار، زیرلب زمزمه‌ای دارند. زمزمه اهل لغو و لهو،
ترانه‌های باطل و زمزمه اهل معنا، کلمات حق، نظیر ذکر،
مناجات، دعاست و هر کسی با آنچه انس دارد زمزمه می‌کند.
این زمزمه‌ها، کارگر را سرگرم می‌کند و به لحاظ روانی از
خستگی او می‌کاهد. در حدیث است که زمزمه امیرمؤمنان
حضرت علی علیه السلام هنگام پیل زدن زمین و شیار کردن باغ، آیه
شریفه «**أَيُّحَسْبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى**» تا پایان سوره قیامت
بود.^۱ مناسبت این زمزمه با شیار کردنی که سبب حیات و زنده
شدن می‌شود این است که انسان گمان نکند بی‌هدف، یاه
و رهاست و اگر با مرگ در گور آرمید، روزی از قبر برانگیخته
نمی‌شود. همه اجزای کعبه با این ذکر که نشان خلوص
محض معمار و دستیار آن بود بالا آمد، پس این بنا حدوثاً و
بقائاً با خلوص همراه بود. نیایش آن پدر و پسر چنین بود: ای
پروردگارا، که این زمزمه‌ها را می‌شنوی و از اسرار ما آگاهی
که فرمان تو را امتثال می‌کنیم و رضای تو را خواستاریم، این
عمل را از ما بپذیر: **رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ**. خدای
سبحان نیز به نشان پذیرش کامل این عمل خالص، حاصل
کار آنان، یعنی کعبه را به خود نسبت داد و فرمود: خانه مرا
تطهیر کنید: **طَهِّرَا بَيْتِي** ...^۳

۱. سوره قیامت، آیه ۳۶. (آیا انسان می‌پندارد که بی‌هدف رها می‌شود؟).

۲. شرح نهج البلاغه، ابن ابی‌الحدید، ج ۱۲، ص ۲۴۵، شرح خطبه ۲۲۳.

۳. سوره بقره، آیه ۱۲۵.

حج در شعر فارسی

کتاب «زمزم یاد»، مجموعه اشعار واصله به دبیرخانه «مسابقه بزرگ و سراسری شعر حج» است که در سال ۱۳۸۲ از سوی معاونت آموزش و پژوهش بعثه مقام معظم رهبری برگزار شد، تعدادی از این اشعار امتیاز لازم را به دست آورده و برخی نیز مورد تشویق و تقدیر قرار گرفت. داوران، شاعران به نامی بودند همانند زنده یاد قیصر امین پور. در آن مسابقه، رتبه دوم در عرصه قالب های کهن و کلاسیک (در رده عمومی) تعلق گرفت به مثنوی «راهب معبد بهاران» از خانم انسیه جراحی از بجنورد که در این شماره پیام حج تقدیم می شود:

تبیین عارفانه فیض کاشانی از حج

تبیین عارفانه و زیبای مرحوم «فیض کاشانی» از مناسک حج خواندنی است. وی، در کتاب شریف «المحجة البيضاء» می نویسد: «بدان، که سرآغاز حج، «فهم» است، یعنی درک و شناخت جایگاه حج در آیین.

سپس «شوق» و عشق به حج است. سپس «عزم» و تصمیم بر آن. آنگاه، گسستن رشته های وابستگی، سپس، خریدن جامه احرام و تهیه ره توشه، آنگاه، عزم سفر و پیمودن راه و احرام از «میقات» و «لبیک» گفتن و ورود به مکه و انجام مناسک.

در هر یک از این ها پندی و درسی و عبرتی است، برای آنان که اراده ای صادق و بصیرتی عمیق و قلبی پندپذیر داشته باشند، نیز رموز و اشاراتی که هوشیاران به آن پی می برند.

برگرفته از کتاب روح حج، حجت السلام والمسلمین جواد محدثی، ص ۱۱۴ و ۱۱۵

راهب معبد بهارانم
عاشق آسمان و مهتابم
بنده طلعت نکو رویان
هر چه زیباست را نکو یابم
رنگ و بوی تو ای گل بیرنگ
گرچه دانم که بی سر و پایم
همچو مستان و بی سر وستان
کرمی و باده کاربگذاشته است
زیر یک شاخه پر گل بادام
همچو خرما که دانه می بندد
نیت عشق می کنم جان را
دامنم پر گل و لبم خندان
مستطیع دل توانگر خویش
هر طرف بوته های الماس است
شاخه ها غرق یاس و نسیرین اند
از خدا تار و از گلش پود است
در هوای تو پر زنان دل و مست
مرکزی گرد او هزار مدار
قبله گاه من است و ساحت تو
... همه برگرد او روان بودند
فَادْخُلِي فِي عِبَادِي آمِد و من
پرگشودم به سوی خانه دوست
در مقام بلند ابراهیم
رفتم و یافتم نشانه عشق
حجرالأسودی که دست خداست
گوئیا کان عشق در دل اوست
در صفای تو مست و هاجروار
مروه را با صفای دل رفتم
طالب و خسته تا لب زمزم
جان من بس که در طلب کوشید
زمزم من ز یمن نام تو بود
در شمیم نیایش عرفه
نفس گرم تو گل افشان است
در وقوف مبارک عرفات
دست بر آسمان برآوردم
بسته عشق و خسته راهم
می برم از تمامی برکات

مؤمن معجزات بارانم
دوستدار ترانه آبم
بسته طره سیه مویان
که در او رنگ و بوی او یابم
خالق سنگ و گل، گل و گل سنگ
عزم کردم که سوی تو آیم
می روم تا حریم تاکستان
کار از افسون خم فزون گشته است
می نشینم به بستن احرام
عشق در دل جوانه می بندد
دین و دل را، یقین و ایمان را
دست افشان و پای دل کوبان
راه دل را گرفته ام در پیش
بوی عیسی و خضروالیاس است
بلبلان در نوای یاسین اند
بلبل این بهشت داوود است
گیرم اکنون نشان زهرچه که هست
حرف عشق است و گنبد دوار
زادگاه همای رحمت تو
بانگ لبیک بر زبان بودند
گل و ریحان فشاندیم از دامن
مستی ام از صفای ساغر اوست
سر نهادم به سجده تسلیم
سنگ شبرنگ کارخانه عشق
دست و پای بسته خداست
که حریم بهشت منزل اوست
می دویدم به شوق دیدن یار
تا صفا بر دو پای دل رفتم
به تمنای آب کوشیدم
زمزم زیر پای دل جوشید
رستگاری من ز جام تو بود
در صفای هوای مزدلفه
خانه از پای بست بر جان است!
این منم یا خسی است در میقات
گر کله خواستی، سر آوردم
از تو جز معرفت چه می خواهم
معرفت را ز گلشن عرفات

حجی که پذیرفته نخواهد شد!

الحج
محمد بن

مَنْ أَصَابَ مَالًا مِنْ أَرْبَعٍ لَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ فِي أَرْبَعٍ مَنِ أَصَابَ مَالًا مِنْ غُلُولٍ أَوْ رِبَاً أَوْ خِيَانَةٍ أَوْ سَرِقَةٍ لَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ فِي زَكَاةٍ وَلَا فِي صَدَقَةٍ وَلَا فِي حَجٍّ وَلَا فِي عُمْرَةٍ وَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ حَجًّا وَلَا عُمْرَةً مِنْ مَالٍ حَرَامٍ.

امام باقر عليه السلام می فرمایند: هرکس ثروت خود را از چهار راه به دست آورد مصرف کردن آن در چهار مورد پذیرفته نیست. کسی که از اختلاس، دزدی و رباخواری و خیانت در امانت ثروتی فراهم سازد، اگر زکات دهد یا صدقه دهد و یا حج و یا عمره برود، هیچ کدام مقبول نخواهد افتاد. خداوند هرگز ثروت حرام را در راه حج و عمره نخواهد پذیرفت.

الأمالی (للصدوق)، ج ۱، ص ۴۴۲

پیشنهادهایی برای آگاهی از اهداف حج

- آشنایی با اهداف حج، موجب می شود تا حاجی برای دستیابی به آن ها، معلومات و دانستنی های مورد نیاز این سفر را به خوبی فرا گیرد و با آگاهی کامل در این مسیر قدم بگذارد.
- رسول خدا صلی الله علیه و آله در سخنرانی مهم روز غدیر از مردم خواستند تا با آگاهی و بصیرت کامل به حج روند و از این اماکن مقدس جز با توبه و رها شدن از گناه باز نگردند:
- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي خُطْبَتِهِ فِي الْعَدِيرِ: «مَعَاشِرَ النَّاسِ! حُجُّوا الْبَيْتَ بِكَمَالِ الدِّينِ وَ التَّقْوَى وَ لَا تَنْصَرِفُوا عَنِ الْمَشَاهِدِ إِلَّا بِتَوْبَةٍ وَ إِقْلَاعٍ»^۱.
- برخی از اهداف حج که در روایات آمده عبارت اند از:
- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: طواف خانه خدا و سعی میان صفا و مروه و رمی جمرات، برای برپایی و اقامه یاد خدا وضع شده است.^۲
- علی عليه السلام فرمود: «... خداوند حج را نشانه تواضع مردم در برابر عظمت خود و... پرچم افراشته اسلام و پناهگاه امن پناهجویان قرار داده است»^۳
- و نیز فرمود: «... خداوند حج را وسیله دستیابی به رحمت خود و رسیدن به بهشت و موجب آمرزش و امتحان مردم، و زدودن کبر از دل ها و ایجاد تواضع و فروتنی در درون جان آنان، قرار داد»^۴. امام رضا عليه السلام بخشی از فلسفه حج را، جدا شدن از سنگ دلی، خست و زبونی نفس، ناامیدی، بازداشتن نفس از فساد و بازیابی حقوق شمرده اند و امام صادق عليه السلام آن را برای شناخت بیشتر مسلمانان از یکدیگر، بهره های تجاری، شناخت نشانه ها و آثار رسول خدا صلی الله علیه و آله دانسته اند و...^۵
- طبیعی است که این اهداف تنها با دانستن احکام و مناسک حج قابل دستیابی نیست، از این رو حاجی باید از ماه ها پیش از حج، با مطالعه کتب و انجام يك سلسله تمرینات جسمی و روحی، خود را برای دستیابی به این اهداف آماده نماید و تنها به شرکت در چند جلسه محدود که معمولاً کاروان ها برگزار می کنند بسنده نکند.
- امام صادق عليه السلام به عیسی بن ابی منصور فرمودند:
- «يَا عِيسَى إِنِّي أَحِبُّ أَنْ يَرَاكَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيمَا بَيْنَ الْحَجِّ إِلَى الْحَجِّ وَأَنْتَ تَتَهَيَّأُ لِلْحَجِّ»^۶.
- «ای عیسی، من دوست می دارم که خداوند عزوجل در فاصله بین دو حج، تو را در حال آماده شدن برای حج بعد ببیند.»
- برخی از اطلاعات مورد نیاز و ضروری این سفر عبارتند از:**
- آشنایی با احکام عمومی از قبیل وضو، غسل، تیمم، طهارات، نجاسات و...؛
 - آشنایی با مناسک حج و اسرار و معارف آن؛
 - تاریخ اسلام و شناخت اماکن و آثار اسلامی موجود در حرمین شریفین؛
 - آداب و اخلاق سفر حج و آداب معاشرت با هم وطنان و نیز دیگر مسلمانان شرکت کننده در حج؛
 - آشنایی با پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین عليهم السلام و سیره علمی و عملی آنان؛
 - آشنایی با عقاید تشیع، به منظور معرفی مذهب و فرهنگ اهل بیت عليهم السلام به دیگران؛
 - شناخت مفهوم زیارت، آداب سخن گفتن با پیامبر صلی الله علیه و آله و
- ائمه عليهم السلام، مضامین زیارت نامه ها و...^۷
- آشنایی با مذاهب اسلامی، اعتقادات و مسائل فقهی آن ها، برای پیشگیری از هرگونه برخورد و ایجاد تفرقه در صفوف مسلمانان؛
 - آشنایی به یکی از زبان های زنده دنیا و مهم ترین آن ها زبان عربی، برای ایجاد ارتباط با دیگر مسلمانان؛
 - دستیابی به آگاهی های بهداشتی و اجرایی؛
 - شناخت کشور عربستان و قوانین و مقررات حاکم بر آن کشور.
- به نظر شما:**
- برای فراگیری مطالب مربوط به حج، چه مقدار زمان نیاز است؟ چه تعداد کتاب باید مطالعه شود؟ چند کلاس آموزشی باید تشکیل گردد؟ تا حاجی از هرجهت توجیه شود، سپس رهسپار حرمین شریفین گردد!

۱. الحج والعمرة فی القرآن و السنة، ص ۲۵۷، ح ۷۱۸.
۲. سنن ابی داوود، ج ۲، ص ۱۷۹، ح ۱۸۸.
۳. نهج البلاغه، خطبه ۱.
۴. کافی، ج ۴، ص ۱۹۹، ح ۲.
۵. علل الشرايع، ص ۴۰۴.
۶. همان، ص ۴۰۵.
۷. کافی، ج ۴، ص ۲۸۱، ح ۱.

سفرنامه

سنت سفرنامه‌نویسی از دیرباز، در بین اقوام و ملل دنیا مرسوم بوده و در این میان، سفرنامه‌های مربوط به حج از اهمیت و جاذبه ویژه‌ای برخوردار است. نویسندگان سفرنامه‌ها تلاش کرده‌اند تا چگونگی حج‌گزاری مسلمانان، شیوه رفتار آنان با یکدیگر، سختی‌ها و دشواری‌های گوناگون میان راه، امکانات مادی و رفاهی و ویژگی‌های هر یک از اماکن دینی و مذهبی شهرهای بین راه و به‌ویژه حرمین شریفین را توصیف کنند.

نشریه پیام حج برای پاسداشت این سنت دیرینه و نیز تشویق زائران و حجاج بیت الله الحرام به نوشتن سفرنامه و خاطرات سفر حج، اقدام به انتشار سفرنامه‌های معاصر و نیز تاریخی حج نموده است.

نویسنده سفرنامه پیش‌رو که بخش از آن تقدیم می‌گردد، «میرزا داود حسینی» معروف به «وزیر وظایف آستان قدس رضوی» است، وی که در حکومت «آصف الدوله» در «خراسان» موقعیت و جایگاه ویژه‌ای داشته، در ماه شوال سال ۱۳۲۲ ق (حدود سال ۱۲۸۳ ش) و در سن چهل و پنج سالگی سفر حج را آغاز کرده و از طریق مشهد، عشق آباد، باکو، تفلیس، بندرگاه بلخ، اسلامبول، پرت سعید و کانال سوئز به جدّه رفته و پس از انجام مناسک حج و زیارت «مدینه منوره» به «عتبات عالیات» مشرف شده، سپس از طریق «خانقین» به ایران بازگشته است.

سه و نیم از دسته [ساعت صفر، ساعت ۱۲] گذشته، به «عرفات» رسیدیم، گفتم چادرهای حقیر و «امیرزاده خانم» و «حاج خراسانی» را در یک کنار حاج، متصل به کوه کوچک، طرف دست چپ کوه برپا کردند، که جلو چادر به بیابان باز شود و کسی در جلو نباشد، هوا هم قدری گرم شده بود، و نزدیک به «عرفات» سرم که برهنه بود فی‌الجمله به درد آمد، رفتم میان چادر قدری استراحت کرده هنداونه و پنیر و ماست همراه داشتم، پلو هم قدری بود، نهار خورده، عکام‌ها که سه نفر از دیروز نوکر ما شده‌اند، مشک برداشته، رفتند سه چهار مشک آب آوردند، امسال هم «عرفات» کم آب است، به جهت کم بارندگی «طایف» آب کم می‌رسد، فوری سنگی بزرگ «حاجی محمد حسن» بغل زده، از دامن کوه آورده میان چادر گذاشت، لخت شده و غسل کرده وضو گرفتیم، توپ ظهر هم باز صدا کرده پنجاه شصت تیر توپ زدند، یک باره مردم به هممه و صدا افتادند و بنای خواندن ادعیه و ناله و زاری شد، خداوند از همه شیعیان قبول کند.

واقعاً «عرفات» یک ناله واحد شده بود، نماز و اوراد وارده و بعضی ادعیه را، در چادر خواندیم، دو به غروب مانده، برخاسته رفتم دامن کوه، دعای «حضرت سیدالشهدا» را خواندم ایستاده، و بعد از اتمام نشسته چنانکه وارد است، درباره هر کسی که خاطر آمد، از اموات و احیاء دعا کردم، از دوست و رفیق، آقا و نوکر، «خداوند» قبول کند و مستجاب فرماید، و همه را روزی کند، به خصوص حضرت اجل اکرم، «آصف الدوله» و جناب «آقای متولی»، جناب «اعتضادالتولیه»، جناب آقای «نایب التولیه» و «آقازاده گانشان»، جناب «قائم مقام»، «میرزا اسدالله امین»، برادرها، پسرها، اعمام، احوال، خالات، نوکرها، هر کس که خاطر آمد دعا کردم، از برای والدین که جای خود دارد، جناب «حاجی خادم باشی»، جناب «جلالت مآب خبیرالدوله»، دیگر چه بنویسم، هر کسی که به خاطر خطور کرد، از احیاء و اموات همه را دعا کردم.

سفرنامه میرزا داوود، وزیر وظایف

صفحات ۱۰۷ و ۱۰۸

مقام ابراهیم علیه السلام

یکی از آیات بینات و نشانه‌های روشن خدا در مکه، مقام ابراهیم علیه السلام است. همان سنگی که وجود مبارك ابراهیم خلیل علیه السلام قدم بر آن گذاشت و اثر آن بر سنگ باقی ماند. خداوند متعال در دو مورد در قرآن از این محل با عظمت یاد فرموده است: الف: آن جا که به زائران خانه‌اش فرمان داد مقام ابراهیم را مصلاي خود قرار دهند. ب: جایی که مقام ابراهیم را به عنوان اولین و بارزترین آیات روشن خود دانسته است.

این سنگ قبلاً به‌طور آزاد در کنار کعبه بر روی زمین قرار داشت، آن‌گاه به دستور رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم یا با اقدام دیگران و امضا و تأیید پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، مقابل ملتزم جاسازی شد، یعنی بخشی از آن را به زمین فرو بردند تا جابجا نشود و اکنون نیز موضع مقام برجسته است و بر روی آن قفسه‌ای فلزی قرار داده‌اند. ملتزم فاصله میان در کعبه و حجرالاسود است که مقام ابراهیم مقابل آن قرار دارد.^۱

تغییر مکان مقام از منظر روایات

تغییر مکان مقام ابراهیم در برخی احادیث مطرح شده است، چنانکه امام باقر علیه السلام می‌فرماید: ابتدا مقام، نزدیک دیوار کعبه بود و پیش از اسلام آن را به محل کنونی منتقل کردند. رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم پس از فتح مکه آن را به موضع اصلی خود برگرداند، لیکن در عصر خلفا مجدداً مکان آن تغییر یافت.^۲

شایان ذکر است در صدر روایت مذکور امام باقر علیه السلام فرمود: «سالی که سیل مسجدالحرام را فرا گرفت من نیز به همراه امام حسین علیه السلام در مکه بودم^۳. حضرت سیدالشهداء علیه السلام به مردمی که نگران از بین رفتن مقام بودند، فرمود: مطمئن باشید هرگز سیل، مقام ابراهیم را نمی‌برد چون خداوند آن را علم و نشانه خود قرار داده است؛ «أَنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَهُ عَلَمًا لَمْ يَكُنْ لِيَذْهَبْ بِهِ»^۴.

چگونگی شکل‌گیری مقام ابراهیم علیه السلام

درباره شکل‌گیری مقام ابراهیم چند وجه گفته شده است:

- ۱- هنگام ساختن کعبه، حضرت ابراهیم علیه السلام روی آن می‌ایستاده که اثر قدم آن حضرت روی آن مانده است، یعنی سنگ نظیر جسمی نرم، اثرپذیر شده است.^۵
- ۲- وقتی که حضرت ابراهیم برای بار دوم به مکه برگشت و همسر اسماعیل علیه السلام گفت: پیاده شوید تا من سر شما را شستشو دهم، حضرت هنگام پیاده شدن قدم بر سنگ گذاشت و در آن سنگ اثر کرد.^۶
- ۳- هنگام امتثال فرمان «أَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ»^۷ بالای آن سنگ رفته، اعلام کرد که مردم به طرف کعبه آمده و حج به جا آورند و در این حال اثر قدم در سنگ پدید آمد.^۸ آنچه مسلم است، اصل قدم گذاشتن آن حضرت و ماندن قدم بر آن سنگ است، اما این که آیا در همه حالات مزبور یا در یکی از آن حالات بوده و نیز این که کدام یک از سه مقطع بوده را باید روایات خاصه مشخص کند.^۹

مشابه این ویژگی درباره حضرت داوود علیه السلام نیز آمده که خداوند آهن سرد و سخت را در دستان او نرم کرد.
«وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَالنَّالُ لَهُ الْحَدِيدُ»^{۱۰}
و همانا داوود را از خویش فضلی دادیم، ای کوه‌ها! با او و مرغان تسبیح گوید و برایش آهن را نرم ساختیم. سنگ سخت به اعجاز الهی چنان نرم شد که قدم‌های مبارك حضرت ابراهیم علیه السلام در آن فرو رفت آن‌گونه که اثر آن به جا ماند، هم‌چنین مقام ابراهیم محافظ قدم مبارك آن حضرت بود، همان‌گونه که آهن، بدن داوود علیه السلام را محافظت می‌کرد.^{۱۱}

۱. میقات حج، شماره ۸، ص ۱۷ و ۱۸.
۲. کافی، ج ۴، ص ۲۲۳.
۳. این نقل از لحاظ سن مبارك امام باقر علیه السلام نیاز به تحقیق تاریخی دارد.
۴. صهبای حج، آیت‌الله جوادی آملی، ص ۲۷۶.
۵. روضة المتقین، ج ۴، ص ۱۱۴.
۶. مجمع البیان، ج ۱-۲، ص ۳۸۴.
۷. سوره حج، آیه ۲۷.
۸. بحار الأنوار، ج ۱۲، ص ۱۸.
۹. صهبای حج، آیت‌الله جوادی آملی، ص ۲۷۸ و ۲۷۹.
۱۰. سوره سبأ، آیه ۱۰.
۱۱. صهبای حج، آیت‌الله جوادی آملی، ص ۳۷۹ و ۳۸۰.

برگرفته از کتاب «گل واژه‌های حج و عمره»، علیرضا بصیری، با اندکی تغییر

آیت‌الله حسینی بوشهری:

این شخصیت اخلاقی، سهم زیادی در ایجاد ارتباط با دانشجویان پیدا کرد و ایشان را به عنوان یک مشاور امین و استاد معلم اخلاق برای خود پذیرفته بودند.

حجج الاسلام والمسلمین نواب:

مدیر در تراز نظام اسلام باید عالم باشد، که علم و فضل ایشان مورد اتفاق نظر همه بود. برای ایشان انجام کار مهم بود، به دنبال انجام وظیفه بود و هرگز پست و مقام دنیوی برای او ارزش معنوی نداشت.

آیت‌الله اعرافی:

سالیان سال مجاهدت و تلاش خستگی ناپذیر در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و دینی از جمله خدمت خالصانه به زائران عتبات مقدسه از جمله برگ‌های درخشان حیات آن فقیه سعید است که نزد خداوند متعال ماجور خواهد بود.

حجج الاسلام والمسلمین رفیعی:

بنده در کربلا مکرر خدمت ایشان رسیدم و نیز در سخنرانی‌هایی که در حرم مطهر انجام می‌شد، مکرر تأکید می‌کردند که اسمی از ایشان برده نشود و در عین علمی بودن، بسیار حساس بود که مداحان و سخنرانان روضه دروغ نخوانند و مطالب غیر معتبر بیان نکنند.

به مناسبت چهلمین روز ارتحال عالم مجاهد
حجت الاسلام و المسلمین نجفی روحانی
نماینده سابق بعثه مقام معظم رهبری علیه السلام در مدینه منوره و عتبات عالیات

توصیه‌هایی به زائران حج تمتع

آبان ماه امسال، مرحوم حجت الاسلام والمسلمین نجفی روحانی که سال‌ها به عنوان نماینده بعثه مقام معظم رهبری در مدینه منوره و عتبات عالیات خدمتگزار زائران بود، به دیار باقی شتافت. به مناسبت چهلمین روز ارتحال آن عالم مجاهد، مروری داریم بر توصیه‌های ایشان به حجاج، قبل از سفر حج:

توجه قرار دهند، چون زائر خانه خدا باید خود را برای تطهیر ظاهر و باطن، توبه و انابه، راز و نیاز، خلوت با معبود و انس و تدبیر در قرآن، میثاق با نبوت و ولایت آماده سازد تا حجتی که امام سجاد علیه السلام به شبلی سفارش فرمود انجام شود.

زائرین عزیز ما رسالت خطیر و بزرگی بردوش دارند چون به عنوان پیرو مکتب اهل بیت علیهم السلام و سفیر انقلاب اسلامی در کنگره عظیم حج که مسلمانان از سراسر جهان حضور دارند شرکت می‌کنند، لذا باید کاملاً هوشیار و آگاه و زمان شناس و مکان شناس باشند. نکته دیگری که زائرین باید مدنظر داشته باشند اینک شرایط در حرمین شریفین مکه و مدینه با حرم امام رضا علیه السلام و سایر امامزادگان در ایران متفاوت است و باید رعایت کنند. همچنین باید از کارهای تنش‌زا و تفرقه افکن و اموری که موجب وهن تشیع و مکتب اهل بیت علیهم السلام می‌شود جداً خودداری شود. توصیه اکید می‌شود از اموری مانند دخیل بستن، عریضه نویسی، برداشتن خاک، سنگ، گندم و ... اجتناب کنند و کنار بقیع به نماز نایستند و هرگونه نمازی را در مسجدالنبی بخوانند که فضیلت بسیار زیادی دارد. از نوحه سرایی، سینه زنی، گریه با صدای بلند در بقیع بپرهیزند تا مشکلی برای آنان ایجاد نشود و گرفتار مأمورین بقیع نگردند و علاوه بر آن بر صبر و حوصله و حسن خلق در سفر و استفاده کامل از این فرصت طلایی و شرکت در نماز جماعت، تلاوت قرآن، و حضور در جلسات تأکید می‌شود.

خبرگزاری مهر، ۱۲ مهر ۱۳۹۰، کد خبر ۱۴۲۰۷۶۱

آن بهره چندانى به دست نمى‌آید؛ امام صادق علیه السلام فرمود: «الْعَامِلُ عَلَى غَيْرِ بَصِيرَةٍ كَالسَّائِرِ عَلَى غَيْرِ الطَّرِيقِ لَا يَزِيدُهُ سُرْعَةَ السَّيْرِ إِلَّا بُعْدًا» (الكافي، ج ۱، ص ۴۳) هرکس بدون بصیرت عمل کند، مانند کسی است که به بیراهه می‌رود هر چه شتاب کند از هدف دورتر می‌شود.

بنابراین زائر باید بداند به کجا می‌رود؟ و برای چه سفر می‌کند؟ و چگونه می‌خواهد این دعوت الهی را لبیک بگوید. چون معمولاً این سفر یک بار بیشتر نصیب انسان نمی‌شود؛ لذا باید درست برنامه‌ریزی و تلاش و کوشش کند از لحظه لحظه این سفر خوب بهره‌برد و درست استفاده کند و در حقیقت در فکر فرصت‌سازی باشد تا خدای نکرده فرصت‌سوزی نکند که بعداً موجب حسرت و ندامت او نگردد امام علی علیه السلام می‌فرماید: «بَادِرِ الْفُرْصَةَ قَبْلَ أَنْ تَكُونَ غَصَّةً» (نهج البلاغه، ص ۴۰۲)، فرصت را دریابید پیش از آنکه از دست برود و موجب غم و اندوه شود.

حجاج عزیز قبل از سفر، حضور در جلسات آموزشی را جدی بگیرند تا آگاهی‌های لازم نسبت به سفر پیدا کنند و در زمینه احکام، مناسک، اسرار و معارف و تاریخ مطالعه داشته باشند که کتاب‌های خوبی در این باره نوشته شده تا با شناخت و معرفت به این سفر بروند. همچنین مسائلی از قبیل مشخص کردن مرجع تقلید خود، محاسبه اموال و پرداخت حقوق خالق و مخلوق، و حلالیت طلبیدن از آشنایان و خویشان و خداحافظی، وصیت‌نامه نوشتن را قبل از سفر مورد

حج ضیافت الهی است. وقتی بنده خاکی را خداوند به این مهمانی بزرگ دعوت می‌کند و او را از فرش به عرش می‌طلبد تا مورد تکریم ویژه قرار دهد سراپای وجود حاجی را دغدغه فرامی‌گیرد که آیا خواهم توانست آداب این مهمانی بی نظیر را در جوار خانه حق درست و کامل رعایت کنم؟

حجاج عزیز باید بدانند که خدای رحیم و مهربان که دعوت فرموده و این توفیق بزرگ را نصیبشان کرده خودش کمک خواهد داد که در این ضیافت معنوی سربلند و با دست پر برگردند، چون صاحبخانه بیش از آن که انسان فکرمی‌کند کریم و مهربان است و اگر نمی‌خواست دعوت نمی‌فرمود.

البته تلاش و کوشش، تهیه مقدمات کار و وسایل، وجود راهنما و خضر طریق را هم خود خداوند سفارش نموده است که هر سفری وسایل و راهنمایی نیاز دارد. لذا توصیه اکید می‌شود که در طول سفر به راهنمایی‌های روحانی و مدیر به‌عنوان دو رکن اصلی کاروان گوش فرا دهند و با آن‌ها هماهنگ باشند تا اعمال به طور صحیح، آسان، روان و شیرین و با آداب خاص آن و بدون هیچ گونه استرس و اضطرابی انجام گیرد؛ چون در بیان احکام و مناسک و اسرار و معارف حج و تاریخ اسلام، روحانیون عزیز و در مسائل اجرایی و عملیاتی حج، مدیران کاروان افرادی مجرب و کارآزموده و مسلط هستند و در شیرینی و پربار بودن سفر نقش بسیار زیادی دارند.

بدون شک علم و آگاهی از پیش نیازهای مهم سفر حج است که بدون

نشریه پیام حج، شماره پنجم، ربیع الثانی ۱۴۴۲ هـ.ق، آذر ۱۳۹۹ هـ.ش، دسامبر ۲۰۲۰ میلادی، ۸ صفحه
حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت، معاونت فرهنگی، مدیریت برنامه و محصولات فرهنگی
نشانی: تهران، خیابان آزادی، خیابان رودکی شمالی، سازمان حج و زیارت، طبقه اول، اتاق ۲۳۹، تلفن: ۶۴۵۱۲۱۵۲، تارنما: mb.hajj.ir

فرهنگ اصطلاحات حج

فسوق

فسوق در لغت به معنای بیرون شدن از فرمان خدا و انجام اعمال زشت و نارواست و در اصطلاح حج، به معنای دروغ گفتن، دشنام دادن و فخرفروشی به دیگران است. فسوق یکی از محرمات احرام است.

فرهنگ اصطلاحات حج و عمره، ص ۱۳۸

اثر هنری ارسالی از مخاطبان، سرکار خانم سمیه عاشوری

معرفی کتاب

اخلاق در سفر

حجت الاسلام والمسلمین جواد محدثی

از خوبی‌های هر سفر «داشتن همسفران خوب و خوش اخلاق» است. رفتار خوب، مایه دلگرمی و صمیمیت و محبت است، به خصوص در مسافرت که خستگی‌ها و ناملایمات آن با اخلاق نیک همراهان باید جبران شود و خاطره‌ای خوش در یادها بماند. در سفر حج که به صورت کاروانی صورت می‌گیرد، جمعی از زائران باهم‌اند و از امکانات مشترک استفاده می‌کنند و شب و روزشان با هم می‌گذرد و باید در راحت و رنج سفر، همدردی و همراهی و همدلی داشته باشند. از این فرصت باید بهره گرفت و توشه معنوی برداشت و آنچه را که آزردهنده و فرصت‌سوز و آندوه‌ساز است، باید از بین برد و از سازندگی‌های این سفر حداکثر بهره‌برداری را داشت.

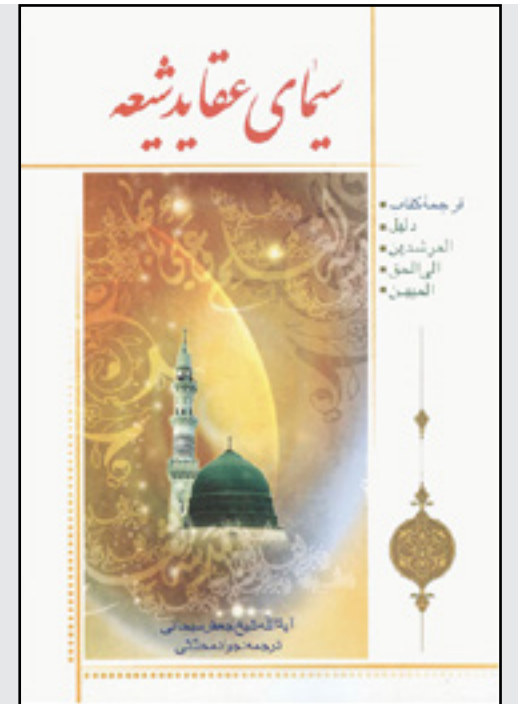
کتاب «اخلاق در سفر حج»، نکاتی از اخلاق معاشرتی در چنین سفری است که در قالب گفت‌وگو یا ترسیم یک صحنه و توصیف حالات و برخوردهای زائران در محل اقامت و اتوبوس و... در مکه و مدینه بیان شده است و به طور غیرمستقیم، ما را به شیوه درست برخورد با همسفران و نکاتی که باید رعایت کنیم، آشنا می‌سازد. تنها بحث اول که با عنوان «آداب زیارت» است، به بیان اهمیت این سفر و بُعد معنوی و معارفی آن پرداخته، اما دیگر بخش‌ها بیشتر به اخلاق در سفر مربوط می‌شود و سوزهای آن نیز از برخوردهای میان زائران برگرفته شده است.

آثار اسلامی مکه و مدینه

حجت الاسلام والمسلمین رسول جعفریان

مشتاقان حرم خدا و رسول ﷺ با سفر به این دو حرم شریف، افزون بر انجام مناسک حج، در جستجوی یادگارهایی هستند که پیامبر خدا ﷺ، امیر مؤمنان علیؓ و دیگر چهره‌های برجسته و مخلص صدر اسلام از خود بر جای گذاشته‌اند. آنان علاقه‌مندند تا آثار متبرک موجود در حرمین را بشناسند و با حضور در آنجا تعلق خاطر خویش را به آن بزرگواران نشان دهند و با خواندن نماز و دعا، توشه‌ای برای آخرت خویش بگیرند. آنچه که به عنوان فضاسازی ذهنی برای انجام اعمال و زیارت اماکن متبرک مکه و مدینه اهمیت دارد، آشنایی با تاریخ این دو شهر و نیز مکان‌های قدسی آن‌ها است. در این میان، اشکال آن است که زائران عزیز، پیش از سفر، در این باره مطالعه‌ای نمی‌کنند و منتظر می‌مانند تا همه چیز را از زبان روحانی کاروان بشنوند، در حالی که زائر باید پیش از سفر، مطالعاتی اجمالی داشته باشد و در کنار آن اطلاعات، از دانش روحانی و راهنمایی‌های او بیشتر و بهتر بهره‌مند شود. مؤلف با انگیزه آشنا کردن زائران با تاریخ دو شهر مکه و مدینه و اماکن قدسی آن‌ها در سه بخش مباحث مقدماتی، مکه و مدینه، مباحث متنوع تاریخی و جغرافیایی را ارائه کرده است و تصاویر رنگی و نقشه‌های متناسب نیز بر بهره‌مندی از کتاب افزوده است.

سیمای عقاید شیعه

آیت الله جعفر سبحانی

در موسم حج، شمار فراوانی از پیروان مکتب اهل بیت علیهم‌السلام به زیارت خانه خدا و حرم نبوی مشرف می‌شوند و در موقعیت‌های گوناگون با برادران خویش دیدار می‌کنند. در این دیدارها، پرسش‌هایی پیرامون شیعه و اصول و فروع تشیع مطرح می‌شود، تا ریشه‌ها، واقعیت و اهداف این مذهب را بشناسند. همین نکته، زائران را وامی‌دارد تا برای پاسخگویی صحیح و کامل به سؤالات مطرح شده و تحلیل و پاسخ به شبهاتی که در اذهان آنان پدید می‌آید، آمادگی خوبی داشته باشند. کتاب «سیمای عقاید شیعه» ترجمه‌ای است از آقای جواد محدثی بر کتاب «دلیل المرشدین الی الحق المبین» اثر آیت الله سبحانی که درباره عقاید شیعه نوشته شده است. کتاب در ده بخش تألیف شده است: شیعه و تشیع، اصول اعتقادی، معیار توحید و شرکت در عبادت، جایگاه قرآن نزد شیعه، بدعت در قرآن و حدیث، امامت نزد شیعه و اهل سنت، اهل بیت علیهم‌السلام، امام مهدی منتظر عجل الله تعالی فرجه الشریف، صحابه و تابعین، وضو و نماز. لازم به ذکر است که خلاصه و نیز درسنامه‌ای از این کتاب نیز توسط نشر مشعر منتشر شده است.